

csak szimpla felsorolásra vállalkozik, hanem néhány szóval értékeli is a könyvet, és útbaigazítást ad a művek, illetve folyóiratok használatára. (Néhány helyen alkalmasabb lett volna, ha minden munkát – azokat is, amelyekről bővebben beszél – szintén bibliográfiai sorrendben, mindegyiket külön sorban, kiugratva közölne.) A kézikönyvet rövid antológia és névmutató egészíti ki.

Josef Ijsewijn kézikönyve alapvető munka, így nem is lehetett célja a teljességre törekvés. Egyszerre lát neki egy már régóta hiányzó neolatin irodalomtörténet és bibliográfia pótlásának. Munkája kisebb hibái ellenére is nagyon használható áttekintést és nélkülözhetetlen kutatási segédesszöveget jelent a neolatin irodalom iránt érdeklődőknek.

Uray Piroska

Breszt Borisz: Dévay Miklós deák krónikája Nagyságos Gyarmathy Bálassi Bálint úr viszontagságos életéről, vitézi tetteiről és hősi haláláról Bp. 1974. Magvető K. 545 l.

A szakma és az irodalmi köztudat egyaránt régóta érzi hiányát egy új Balassi-életrajznak, hiszen összefoglaló munka a költőről utóljára 1943-ban jelent meg (Eckhardt: *Az ismeretlen B. B.*), azt megelőzően pedig – leszámítva Eckhardt 1941-es könyvét – 1899-ben, Erdélyi Pál monográfiája.

Breszt Borisz életrajzi regényében a költőre vonatkozó forrásként – a kritikai kiadás levelezésének és emlékiratainak gondos áttanulmányozása mellett – szinte kizárólag Eckhardt 1943-as monográfiáját használta. Az életrajzba bekerültek azóta már korrigált irodalomtörténeti tévedések, mint a klasszikus példaként emlegetett *Balassa János éneke solymocskájáru*, melyet Breszt Borisz – Eckhardt nyomán – az idősb Balassi költeményének tart, holott Gerézdi Rabán éppen tíz éve bizonyította be, hogy Madách Gáspár jóval későbbi s igencsak illetlen verselményéről van szó. Dévay Miklós deák azonban még Eckhardt követésekor is vét filológiai pontatlanságokat. Eckhardt említi egy helyen (*Losonczi Anna* című tanulmányában), hogy Ungnád Kristóf, vőlegény korában egy sógorőjének írt levelében „drágalátos morhám”-nak és „kin-csem”-nek nevezi menyasszonyát. A regényben ezek a jelzők Kristóf Annához írt, forróan szerelmes leveleibe kerülnek át, melyeket azután a hűtlen asszony megmutat Bálintnak, akitől mindezt

megtudja Miklós deák is. A Balassi-filológia újabb vitái közül a titkosírás kérdése kap helyet az életrajzban: az Árgirus-história Balassi-szerzőségét kívánja az akrosztichon megfejtésével bizonyítani Breszt Borisz, ám megoldása nemigen meggyőző. Például a mű négy utolsó szakaszának MNNA betűiből kívánja kihozni az ANNAM öt betűjét, mely aligha lehetséges.

A regény esetleges hatását az irodalmi köztudatra sem üdvözölhetjük egyértelműen. Az utóbbi időben egyre realiztikusabb, ám rokonszenvenességéből mit sem veszítő Balassi-kép helyébe Breszt Borisz egy meg nem értett zsenit állít; perlekedéseit, botrányait, csapodárságát, főúri gögjét már túlzásig menően apologizálja, sőt, e tulajdonságokat ellenkezőikre is fordítja, s regényéből egy nagy-lelkű, ellenségtől és ármánykodó, kisszerű gazemberektől körülvelt romantikus hős kerekedik ki: „Bálint uram mintha még a régi szép lovagkorban élt volna, amikor a vitézség, az őszinteség meg a szívótság még megbecsült erények voltak”, írja. Mennyivel hitelesebb Gerézdi Rabán: „Írói életműve a zabolátlan, mindig háborgó emberi szív és a reneszánsz műveltség kipallérozott „bölcseleme” szerencsés frigyének volt a gyümölcse. Ez a titka halhatatlanságának, s a lecsúszott, garázda főúr versei javát ezért nem tudta a századok pora máig belepni.”

Balassi költészetéről a regény még futólagos élmény szintjén is alig ad képet. Miklós deák azzal mentegeti magát: nem ért a poétikához. Nem nyerünk betekintést a költő lelkivilágába, vallásos és filozófiai vívódásaiba, nem tudjuk meg célját a „maga kezével írt könyv”-vel (számmitika és lírai önéletrajz), nem hallunk a „nyolc ifjú legény” izgalmas költői versenyéről, és az életrajz sok más – ismertebb – epizódja is homályban marad, például Balassi válása; „mi haszna a régi sebeket feltépni”, kerüli el a kérdést a krónikás.

Annál élénkebb történelmi tablót fest viszont a regény. Breszt Borisz hitelesen mutatja be a közép-európai reneszánsz világot, a végvári életet, a bécsi, erdélyi és török diplomácia rejtett titkait, a korabeli parasztmegmozdulásokat, vallási harcoikat, Báthory István lengyel királyságát és a magyar nemesség nagy panoptikumát, visszanézve sokszor Mohács előtte is, Dobzse László és Tancos Lajos udvarába. Ez a sokoldalú történelmi háttér teszi tanulságos olvasmánnyá Dévay Miklós krónikáját, mely különösen értékelendő egy nem magyar anyanyelvű szerző esetében.

Szőnyi György Endre